

Upplands Väsby kommun

Granskning av arbetet mot våld i nära
relationer

Building a better
working world

Innehållsförteckning

Sammanfattande bedömning och rekommendationer	3
1. Bakgrund	4
1.1. Socialstyrelsens öppna jämförelsetal	4
1.2. Syfte och revisionsfrågor	4
1.3. Ansvariga nämnder/styrelse	5
1.4. Avgränsning	5
1.5. Genomförande	5
1.6. Revisionskriterier.....	5
2. Socialnämndens styrning av arbetet mot våld i nära relationer	6
2.1. Arbetet mot våld i nära relationer är organiserat inom ekonomiskt bistånd	6
2.2. Nämnden har som mål att öka trygghet och främja social hållbarhet genom riktade resurser till våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.	7
2.3. Handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld finns framtagen men dess styrfunktion är oklar	7
2.4. Det ska ske kontinuerliga kartläggningar av förekomsten av våld i nära relationer ..	8
2.5. Bedömning	8
3. Insatser för att förebygga våld i nära relationer	9
3.1. Relationsvårdsteamet genomför flera informationsinsatser i förebyggande och uppsökande syfte.....	9
3.2. Ansvaret för förebyggande insatser riktade till våldsutövare kan tydliggöras	10
3.3. Bedömning	10
4. Att upptäcka och utreda våld i nära relationer	11
4.1. Relationsvårdsteamet genomför kompetensutveckling för att upptäcka våld i nära relationer.....	11
4.2. Rutiner finns antagna för att upptäcka våld i nära relationer	12
4.3. Relationsvårdsteamet utreder ärenden och beslutar om insatser rörande våld i nära relationer.....	12
4.4. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck	13
4.5. Bedömning	13
5. Samverkan i arbetet mot våld i nära relationer	14
5.1. Relationsvårdsteamet har modeller för intern samverkan inom kommunen	14
5.2. Kommunen deltar i externa samverkansnätverk.....	15
5.3. Bedömning	15
6. Uppföljning	16
6.1. Relationsvårdsteamet följer upp individärenden.....	16
6.2. Relationsvårdsteamet följer upp externa aktörer.....	16
6.3. Det finns en avsaknad av uppföljning på aggregerad nivå.....	16
6.4. Nämndens uppföljning av verksamheten.....	17
6.5. Bedömning	19
7. Svar på revisionsfrågor	20
Källförteckning	22

Sammanfattande bedömning och rekommendationer

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Upplands Väsby kommun genomfört en granskning av arbetet mot våld i nära relationer. Granskningen har syftat till att bedöma om socialnämnden säkerställer en ändamålsenlig styrning och uppföljning av arbetet mot våld i nära relationer.

Granskningen visar att nämnden beslutat om mål för arbetet mot våld i nära relationer. I nämndens verksamhetsplan tydliggörs fokusområden för hur arbetet ska bedrivas. Uppföljning sker ändamålsenligt utifrån verksamhetsplanen. Det finns även mål framtagna i den handlingsplan som är styrande i arbetet mot våld i nära relationer. Det framgår dock inte hur dessa mål ska följas upp och styrkedjan bedöms otydlig i detta avseende.

Granskningen visar att det pågår en översyn inom ett antal områden. En central del i detta är att handlingsplanen planeras att följas upp i november månad för att sedan avvecklas. Ansvarsområden kommer att fördelas mellan delvis nya funktioner och redan etablerade och styrningen utifrån planen ska integreras i ordinarie styrsystem.

Genom arbetet med denna granskning får vi bilden av att vare sig ledning eller handläggarnivån gör en tydlig åtskillnad mellan våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. Med utgångspunkt från den kunskap som nu är nationellt etablerad samt stöd i form av handledningar och kompetensstöd ser vi detta som en brist. Grunden för den bedömningen är de motsägelsefulla bilderna vi får i intervjuerna och det faktum att det är speciellt komplicerat för en handläggare att hantera ärenden där misstanke om hedersproblematik finns.

Med utgångspunkt i vad som framkommit i granskningen rekommenderas nämnden att:

- ▶ aktivt följa upp arbetet med att integrera handlingsplanen för arbetet mot våld i nära relationer i nämndens ordinarie styrsystem som planeras under år 2021 i syfte att säkerställa en tydlig styrnings- och målkedja
- ▶ i enlighet med Socialstyrelsen föreskrifter fortlöpande kartlägga förekomsten av våld och våldsutsatta i kommunen. Detta bör följas av en analys över utbudet av de insatser som erbjuds i syfte att säkerställa att utbudet möter behovet
- ▶ säkerställa systematisk uppföljning på aggregerad nivå, där exempelvis genomförda insatser följs upp och används som underlag i utvecklingen av verksamheten.
- ▶ på ett strukturerat sätt följa upp arbetet med att utveckla den externa samverkan och säkerställa att erforderliga åtgärder vidtas.
- ▶ följa verksamhetens deltagande i kommunens övergripande brottsförebyggande arbete med fokus på områdena våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.
- ▶ aktivt följa pågående utveckling avseende insatser som erbjuds våldsutövare i syfte att säkerställa att erforderliga förebyggande insatser ges.
- ▶ särskilt följa upp hur arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck bedrivs och vidta åtgärder för att säkerställa att metodstöd och kompetens är implementerade.

1. Bakgrund

Våld i nära relationer beskrivs av Socialstyrelsen som ett omfattande samhällsproblem och ett hot mot utsatta personers, oftast kvinnors och barns, mänskliga rättigheter. Varje år utsätts ca 75 000 kvinnor för våld av sin partner eller tidigare partner. Samtidigt bedöms var tionde barn ha upplevt våld i hemmet¹.

Begränsad kunskap om våld i nära relationer, tidspress i arbetet och att våldsutsatta ofta inte berättar att de har blivit utsatta, gör att det är svårt att upptäcka våld i nära relationer. Det är därför viktigt att det inom socialtjänsten finns kunskap och förmåga att se tecken på och konsekvenser av utsatthet för våld. Att hantera konsekvenser av våldet utgör dock endast en del av arbetet. Regeringen presenterade, som en del i jämställdhetspolitiken, under 2016 en *Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*. Där betonas särskilt det förebyggande arbetet och att effektiva åtgärder för att förhindra att våld utövas behöver utarbetas och tillämpas. Vidare betonas att det för att nå långsiktiga resultat i arbetet behövs en mer effektiv samordning mellan aktörer.

I kommunfullmäktiges Flerårsplan med budget 2021–2023 uppdras socialnämnden att inom ramen för grunduppdraget förstärka arbetet mot våld i nära relationer. En strategi för brottsförebyggande arbete, inklusive våld i nära relationer, finns från 2018.

1.1. Socialstyrelsens öppna jämförelsetal

Varje år genomför Socialstyrelsen tillsammans med Sveriges kommuner och regioner (SKR) så kallade öppna jämförelser om kommunernas stöd till brottsoffer. Svaren belyser olika aspekter av kvalitet, resultat och effektivitet inom socialtjänstens områden. Jämförelserna fokuserar framför allt på stöd till kvinnor och män som är utsatta för våld av närstående. Men även barn som bevittnat eller utsatts för våld av närstående. Socialstyrelsens Öppna Jämförelsetal presenteras löpande i rapporten.

1.2. Syfte och revisionsfrågor

Granskningen syftar till att bedöma om socialnämnden har en ändamålsenlig styrning och uppföljning av arbetet mot våld i nära relationer.²

I granskningen besvaras följande revisionsfrågor:

- ▶ Vilka mål finns för kommunens arbete rörande våld i nära relationer?
 - I vilken grad uppnår kommunen dessa mål?
- ▶ Vilket förebyggande arbete finns kring våld i nära relationer och har kompetenshöjande insatser planerats eller genomförts?
- ▶ Finns aktuella kartläggningar och analyser av förekomsten av våld i nära relationer?
- ▶ Finns etablerade rutiner och arbetssätt för att upptäcka våld i nära relationer samt för att utreda behov och erbjuda ändamålsenligt stöd?
- ▶ Finns fungerande former för samverkan inom kommunen och mellan kommunen och civilsamhället avseende arbetet mot våld i nära relationer?
- ▶ Sker uppföljning och utvärdering av arbetet mot våld i nära relationer?
 - I enskilda fall, på aggregerad nivå samt av olika aktörers insatser?

¹ <https://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/kompetensstod>

² Begreppet våld i nära relationer innefattar alla typer av våld mellan närstående. Det handlar både om heterosexuella och samkönade relationer samt mellan syskon och inom andra familje- och släkterelationer.

1.3. Ansvariga nämnder/styrelse

Granskningen avser socialnämnden.

1.4. Avgränsning

Granskningen omfattar förebyggande och uppsökande verksamhet, myndighetsutövning och utförande av insatser. Granskningen har fokuserats på arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck som riktar sig på mot vuxna.

1.5. Genomförande

Granskningen har genomförts som en intervju- och dokumentstudie. Granskande dokument framgår av källförteckningen. Intervjuer har genomförts med avdelningschef för individ- och familjeomsorgen samt enhetschef samt biträdande enhetschef för ekonomiskt bistånd med särskilt ansvar för relationsvårdsteamet. Handläggare inom relationsvårdsteamet har intervjuats. Även nämndens ordförande samt företrädare för en kvinnojour och ett skyddat boende intervjuades. Kortare avstämning har även genomförts med kommunens samordnare för brottsförebyggande arbete.

Rapporten är sakgranskad av intervjuade, vilket innebär att de fakta rapporten hänvisar till är kvalitetssäkrade av de som granskats. Slutsatser och revisionsbedömningar ansvarar EY för.

1.6. Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som används i granskningen för analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterierna presenteras löpande i texten och vidare i bilaga 1. Nedan presenteras kommunfullmäktiges styrande dokument kopplat till området.

1.6.1. Kommunfullmäktiges styrande dokument på området

I kommunfullmäktiges *Flerårsplan med budget 2021–2023* uppdras socialnämnden att inom ramen för grunduppdraget förstärka arbetet mot våld i nära relationer.

I den kommungemensamma *strategin för brottsförebyggande arbete*³ från 2018, inkluderas våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. I strategin finns två mål vilka innebär att Upplands Väsby ska vara en kommun där alla människor har lika värde och kan leva ett fritt liv, målen innefattar att varken kvinnor, män eller barn ska utsättas för eller uppleva våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck. Våldet är ett allvarligt folkhälso- och jämställdhetsproblem som återfinns i alla samhällsklasser och åldersgrupper. Vidare konstateras att det krävs ett tvärsektoriellt arbete och tillgång till stödjande insatser för att hantera problemet. Det är också viktigt att alla som utsatts för våld i nära relationer får hjälp och stöd från kommunen samt, vid behov, skydd från polisen.

Hedersrelaterat våld eller förtryck kan handla om allt från barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning till att familjen begränsar umgänget, bestämmer vilka ämnen som individen ska läsa i skolan, vilka kläder som är okej och annan kontroll och begränsningar i livet. I det brottsförebyggande arbetet ska kommunen höja kunskapen både hos omgivningen och hos de som utsätts om vilka lagar och regler som gäller, samt att erbjuda skydd och stöd till de utsatta.

³ Dnr KS/2016:333

I enlighet med Socialstyrelsens allmänna råd ska socialnämnden planera för hur vuxna och barn ska få information om nämndens verksamhet, avgöra när och hur frågor om våld ska ställas, se till att metoder för stöd och hjälp utgår från tillgänglig kunskap samt beakta särskilda behov som en våldsutsatt kan ha på grund av exempelvis risken för hedersrelaterat våld, missbruk eller beroende samt ålder. Detta ansvar tillfaller individ- och familjeomsorgen inom social- och omsorgskontoret. Individ- och familjeomsorgen sorterar direkt under socialnämnden i Upplands Väsby kommun.

2. Socialnämndens styrning av arbetet mot våld i nära relationer

2.1. Arbetet mot våld i nära relationer är organiserat inom ekonomiskt bistånd

Socialnämnden ansvarar för verksamheten avseende skydd och stöd till vuxna våldsutsatta. Inom nämnden organiseras arbetet i social- och omsorgskontorets avdelning för individ- och familjeomsorgen (IFO), där enheten ekonomiskt bistånd är ansvarig för att ta emot ansökningar om stöd och hjälp från vuxna våldsutsatta, utreda och bevilja insatser, följa upp insatser och genomföra vissa insatser såsom stödsamtal och kontaktperson. Arbetet organiseras i ett relationsvåldsteam. Ansvar för att ge skydd och stöd till barn och unga som bevittnat eller upplevt våld eller är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck åligger Utredningsenheten barn och ungdom.

Relationsvåldsteamet består av tre utredande socialsekreterare med särskild kompetens gällande våld i nära relationer samt två behandlare. Samordnare mot våld i nära relationer inom individ- och familjeomsorgens kvalitetsenhet, har koordinerande funktion inom avdelningens arbete såsom:

- ▶ Introduktionsutbildning av nyanställda inom social- och omsorgskontoret gällande våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck
- ▶ Ingå i nätverk med nordvästkommunerna för informations- och kunskapsutbyte
- ▶ Ingå i nätverket operation kvinnofrid
- ▶ Sprida information i ämnet intern och externt
- ▶ Vara ett stöd till relationsvåldsteamet i utvecklande av processer och rutiner i deras grunduppdrag.
- ▶ Driva utvecklingsarbetet med metoder för kartläggning och analys

Samordnaren mot våld i nära relationer är i normala fall en heltidstjänst, men på grund av tjänstledighet åligger ansvaret för samordning främst avdelningschef för IFO. I intervjuer med avdelningschefen för IFO framkommer att arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck främst hanterats inom IFO. Detta uppges vara problematiskt då arbetet mot våld i nära relationer berör många delar av den kommunala verksamheten. För att avhjälpa detta pågår ett arbete med att tillsätta en samordnande tjänst med ett brottsförebyggande uppdrag för våld i nära relationer på central kommunal nivå, tjänsten ska komplettera den samordnande rollen inom IFO:s kvalitetsenhet. Förslaget skall beslutas av kommunfullmäktige i juni månad genom kommunstyrelsens förslag på flerårsplan med budget 2022-2024⁴. Detta beskrivs närmare i avsnitt 3.

⁴ Dnr KS/2021:4

2.2. Nämnden har som mål att öka trygghet och främja social hållbarhet genom riktade resurser till våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.

I nämndens verksamhetsplan för 2021 framgår socialnämndens mål för året. Ett av målen är att socialnämnden ska verka för att öka tryggheten i kommunen och främja social hållbarhet genom förebyggande insatser för barn, unga och vuxna. En förstärkning i form av ökade resurser ska riktas till arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck.

I verksamhetsplanen konkretiseras ytterligare hur nämndmålet ska nås. Här framgår att fokus för år 2021 är följande:

- ▶ Information: lättillgänglig och målgruppsanpassad information om kommunens stöd- och skyddsinsatser
- ▶ Ställa frågan: tidig upptäckt av barn, unga och vuxna som är eller riskerar att bli utsatta för våld genom bland annat frågor om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck
- ▶ Kompetens: medarbetare i verksamheter vars målgrupp är våldsutsatta vuxna, våldsutsatta barn och unga eller barn och unga som bevittnat våld, har kompetens om våldsutsatthet, våldets konsekvenser och hedersrelaterat våld och förtryck

För att mäta måluppfyllelse har ett nyckeltal tagits fram; *antal utåtriktade aktiviteter för information om kommunens arbete mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck*. Målsättningen är att 5 aktiviteter ska genomföras 2021.

En enhetsplan för ekonomiskt bistånd finns framtagen. I enhetsplanen framgår fokusområdena ovan. Dessutom framgår att ett arbete pågår i en arbetsgrupp för att revidera processer och uppdragsbeskrivning för relationsvårdsteamet. Ytterligare kvalitetsindikatorer eller nyckeltal för måluppfyllelse finns inte framtagna. I intervju med chef för IFO framkommer att såväl arbetsledares som medarbetares involvering i utarbetande av verksamhetsplan och uppföljning för relationsvårdsteamet är ett utvecklingsområde.

2.3. Handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld finns framtagen men dess styrfunktion är oklar

Inom social- och omsorgskontorets finns en handlingsplan mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld⁵ framtagen. Handlingsplanens övergripande målbild är att:

- ▶ Våldsutsatta får det stöd och den hjälp de behöver oavsett ålder, kön, bakgrund, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller beroendeproblematik
- ▶ Barn som har utsatts för eller bevittnat våld får det stöd och den hjälp de behöver
- ▶ Personer som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck får stöd och hjälp att komma ur sin situation
- ▶ Personer som har utövat våld och söker hjälp för att förändra sitt beteende erbjuds stöd.

Målen saknar nyckeltal eller indikatorer för måluppfyllelse. Det framgår inte hur målen ska följas upp eller med vilken frekvens. Arbetet med handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld följdes däremot upp genom en uppföljningsrapport⁶ som presenterades för socialnämnden 2020-04-28. Detta beskrivs närmare i kommande avsnitt

⁵ Dnr SN/2019:56

⁶ Dnr SN/2019:56

och främst i kapitel 6. I rapporten nedan hänvisas löpande till uppföljningen av handlingsplanen som "uppföljningsrapporten".

Av intervjuer framkommer att handlingsplanen avses följas upp i november månad 2021. Det framgår vidare att handlingsplanen planeras att avslutas till årsskiftet och istället integreras i nämndens ordinarie styrsystem vid årsskiftet 2021/2022. Delar av handlingsplanen kommer att införlivas i det brottsförebyggande arbetet genom den föreslagna nya tjänsten inom kommunledningskontoret som nämns i avsnitt 2.1 ovan. Andra delar kommer fortsatt åligga samordnartjänsten inom IFO:s kvalitetsenhet. Mål och aktiviteter kommer att ses över eftersom handlingsplanen uppges vara delvis inaktuell idag.

2.4. Det ska ske kontinuerliga kartläggningar av förekomsten av våld i nära relationer

Enligt handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld ska kontinuerliga analyser genomföras av förekomsten av våld i nära relationer. Analyserna ska syfta till att identifiera behov av insatser, om de aktuella insatserna täcker behoven samt om de är tillräckliga. För kartläggning och analys finns en förutbestämd modell vilken återfinns i handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld. Samordnaren mot våld i nära relationer ansvarar för de kartläggande uppgifterna.

I uppföljningsrapporten framgår bland annat:

- ▶ Antal anmälda fall av misshandel i parrelation (inomhus) uppgår till 47 fall för kvinnor och 11 för män. Motsvarande siffra för misshandel av närstående genom släktskap eller familj (inomhus) är 37 för kvinnor och 21 för män. Statistiken är hämtad från Brå och avser 2019.
- ▶ Beviljade insatser under 2019 där 34 kvinnor och 3 män beviljats stödsamtal och 1 man respektive 20 kvinnor har beviljats skyddat boende.
- ▶ Uppgifter från Origio (resurscentrum för hedersrelaterade brott i Stockholms län) där 42 ungdomar (utan angiven bostadsort) och 4 ungdomar från Upplands Väsby har sökt stöd. Den totala siffran är 192 ansökningar i länet.

Motsvarande kartläggning gjordes inte för år 2020 och därmed inte heller analys av över behovet av insatser, om dessa täcker behoven samt om de är tillräckliga.

Av intervjuerna framkommer ett behov av att utveckla kartläggningen av förekomsten av våld i nära relationer. Detta ska ske genom utveckling och användning av ett program för statistisk sammanställning. En tidplan finns framtagen men arbetet har försenats.

I intervjuer framkommer att relationsvårdsteamet för statistik över placeringar, inkomna ärenden och medföljande barn. Av granskade dokument har vi inte kunnat se övergripande kartläggningar för år 2020–2021. Av Socialstyrelsen Öppna Jämförelsetal 2020 framgår att kommunen inte genomför kartläggning av förekomsten av våld i nära relationer eller av barn som utsatts eller bevittnat våld av närstående.

2.5. Bedömning

Vi kan konstatera att nämnden har antagit mål för arbetet mot våld i nära relationer. Detta bedöms som positivt. Vidare bedöms det positivt att det i verksamhetsplanen tydliggörs inriktning och fokus för det kommande året. Endast ett nyckeltal finns framtaget och vår bedömning är att fler indikatorer behöver tas fram för att måluppfyllelsen ska kunna bedömas.

En handlingsplan för arbetet mot våld i nära relationer finns framtagen. I granskningen framkommer dock att den delvis uppges vara inaktuell. Vår bedömning är att det är otydligt

hur mål och aktiviteter/tidsplaner i handlingsplanen ska följas upp. Exempelvis saknar målen i handlingsplanen indikatorer eller andra nyckeltal för uppföljning. Exempel på indikatorer skulle kunna vara antal ärenden, antal återkommande ärenden, antal klienter med beviljade insatser som uppnår målen i genomförandeplaner, antal genomförda insatser som riktar sig till personer som utsätts för hedersrelaterat våld, antalet stödsamtal som riktar sig mot förövare etc. Granskningen visar dock att det finns planer på att integrera handlingsplanen med dess mål och strategier i nämndens ordinarie styrsystem. Vi bedömer att detta är en god intention som skulle kunna avhjälpa problemet med otydlig målstyrning. Nämnden bör aktivt följa upp detta.

En kartläggning av förekomsten av våld i kommunen genomfördes under 2019. Därefter har kartläggningar uteblivit. Granskningen visar att det pågår ett arbete med att utveckla verktyg för kartläggning. Nämnden bör säkerställa att kartläggningar genomförs med tillhörande analyser som ska syfta till att identifiera behov av insatser, om de aktuella insatserna täcker behoven samt om de är ändamålsenliga.

3. Insatser för att förebygga våld i nära relationer

I Upplands Väsby kommun finns en strategi för säkerhet och brottsförebyggande arbete framtagen. Strategin är kommungemensam och antagen av kommunfullmäktige 2019⁷. I strategin framgår ett mål i arbetet mot våld i nära relationer: *Upplands Väsby ska vara en kommun där varken kvinnor, män eller barn utsätts för eller upplever våld i nära relationer.* I strategin framgår även ett mål i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck: *Upplands Väsby ska vara en kommun där alla människor har lika värde, kan leva ett fritt liv och där varken kvinnor, män eller barn utsätts för hedersrelaterat våld eller förtryck.*

Centralt i kommunen finns en brottsförebyggande samverkansorganisation där avdelningschefen för IFO inom social- och omsorgskontoret ingår. Den samverkande organisationen arbetar med uppdraget att uppfylla strategins mål och inriktning till år 2026. I Flerårsplan med budget för 2022–2024 (förväntas antas av Kommunfullmäktige 14 juni 2021) anges att funktionen *social brottsförebyggande prevention* ska inrättas. Den strategiska funktionen ska samordna arbetet inom ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel), våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck som kopplas till brottsförebyggande- och trygghetsskapande arbete. I intervjuer framkommer att tillsättande av tjänsten är ett viktigt steg för att kunna intensifiera och utveckla det förebyggande arbetet, då detta inte har varit tillfyllest tidigare.

3.1. Relationsvårdsteamet genomför flera informationsinsatser i förebyggande och uppsökande syfte

I handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld återfinns en modell samt tidsplan för informationsspridning internt inom kommunens förvaltningsorganisation och externt till kommunens medborgare där samordnaren mot våld i nära relationer är ansvarig för de olika momenten, men just nu åligger uppdraget avdelningschef för IFO inom social- och omsorgskontoret. I modellen ingår att ta fram informationsmaterial, sprida information till kommunens verksamheter, föreläsningar riktade till allmänheten samt en tvättstugekampanj.

Tvättstugekampanjen påbörjades under 2019 och innefattar ett samarbete med Väsby Hem och Stena Fastigheter där informationsbroschyrer sätts upp i fastighetsförvaltarnas gemensamma tvättstugor. Informationen beskriver hur våldsutsatta kan få hjälp och tvättstugor antas vara en fredad plats där våldsutsatta får möjlighet att ta till sig informationen. Informationskampanjen är ett samarbete med Origo (resurscentrum mot

⁷ Dnr KS/2016:333

hedersrelaterat våld och förtryck) och riktar sig specifikt till personer som befinner sig i riskgruppen för att utsättas för våld i en hederskontext.

Tillsammans med Järfälla, Sigtuna, Sollentuna, Sundbyberg och Upplands-Bro kommun förmedlar relationsvåldsteamet en årlig informationskampanj. Tidigare år har kampanjen innefattat "En vecka fri från våld" men utvecklades år 2020 till "En månad fri från våld" med särskilt fokus på relationsvåld ur barn- och ungas perspektiv. Fokus för kampanjer varierar år från år. Kampanjen syftar till att synliggöra och öka kunskapen om relationsvåld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Kampanjen innefattar föreläsningar och workshop för kommunernas medarbetare.

I samband med pandemins utbrott fokuserade relationsvåldsteamet på att nå ut med information kring vilka insatser för stöd och hjälp som finns att tillgå i kommunen vid våld i nära relationer. Hemsidans information utökades med anpassad text och länkar till frivilliga organisationer som erbjuder stöd, särskilt i form av utökade chattmöjligheter. På hemsidan finns även länkar riktade mot våldsutövare som vill förändra sitt beteende. Av granskade dokument och intervjuer framkommer att Jämställdhetsmyndigheten ser positivt på kommunens information på hemsidan.

I intervjuer framkommer att det är problematiskt att genomföra analyser avseende vad informationsinsatserna leder till. Arbetet utgår från teorin om att ju mer information som finns ute i samhället, desto fler kommer kunna ta kontakt med kommunen. Informationen behöver därför vara kontinuerlig.

3.2. Ansvar för förebyggande insatser riktade till våldsutövare kan tydliggöras

En översyn pågår inom IFO i syfte att kunna erbjuda stödsamtal till våldsutövare enligt VASKA-modellen i större utsträckning än idag. VASKA är en metodik för samtal riktade till våldsutövare och som utgår från fem faser: våld, ansvar, sammanhang, konsekvens och alternativ.

Familjebehandlare inom öppenvården för barn och unga kan idag ge stödsamtal till våldsutövare, men dessa samtal riktar sig främst till de våldsutövare som har barn. Ansvar för verksamheten uppges vara otydlig inom IFO. En översyn pågår därför i syfte att tydliggöra roller och ansvar samt för att utveckla verksamheten till att nå en större bredd av våldsutövare.

3.3. Bedömning

Granskningen visar att åtgärder vidtagits för att arbeta mer aktivt ur ett brottsförebyggande perspektiv genom att föreslå tillsättande av en samordnande tjänst för det brottsförebyggande arbetet avseende våld i nära relationer. Vi ser positivt på detta då fler verksamheter än socialtjänsten kan bidra i arbetet. Nämnden rekommenderas att följa verksamhetens deltagande och bidrag till kommunens brottsförebyggande arbete med fokus på områdena våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen visar att det finns en plan för hur informationsspridning ska gå till i enlighet med gällande krav (3 kap SOFS 2014:4). Tvättstugekampanjen som inleddes under år 2019 och fortsatt pågår riktar sig till personer i riskgrupp för hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare konstaterar vi att en rad andra informationsinsatser har genomförts, såsom "En månad fri från våld". Vi ser positivt på detta.

Idag är det otydligt var i verksamheten ansvaret ligger för att ge stödsamtal till våldsutövare och stödsamtal erbjuds enbart en begränsad grupp av våldsutövare. Det pågår ett arbete med att tydliggöra roller och ansvar samt utveckla denna verksamhet inom IFO. Vår

bedömning är att nämnden aktivt bör följa denna utveckling i syfte att säkerställa att erforderliga förebyggande insatser ges.

4. Att upptäcka och utreda våld i nära relationer

4.1. Relationsvåldsteamet genomför kompetensutveckling för att upptäcka våld i nära relationer

Kompetensutveckling sker dels inom relationsvåldsteamet, dels fungerar relationsvåldsteamet som ett kompetensstöd för övriga delar av kommunen som önskar kompetenshöjande insatser gällande våld i nära relationer.

4.1.1. Kompetensutveckling inom relationsvåldsteamet

Kompetensutveckling inom relationsvåldsteamet sker kontinuerligt, däremot finns ingen specifik kompetensutvecklingsplan framtagen. I intervjuer uppges att handläggare bevakar utbudet av utbildningar på regional/nationell nivå och kan vid behov delta vid seminarier eller utbildningar som hålls exempelvis via länsstyrelsen. I intervjuer framkommer även att handläggare inom relationsvåldsteamet får kompetenshöjande stöd i utrednings- och behovsbedömning genom en extern handledaresurs. Teamet får även stöd i bedömningsfrågor av en legitimerad psykoterapeut. Det kollegiala lärandet genom ärendedragningar uppges vara en annan viktig del i kompetensutvecklingen. Inom social- och omsorgsförvaltningen sker månadsvisa metodmöten för de som arbetar med myndighetsutövning. Här kan exempelvis våld i nära relationer vara ett tema liksom ny lagstiftning eller andra aktuella frågor.

Utredare inom relationsvåldsteamet som bedömer och hanterar risken för hedersrelaterat våld och förtryck uppges få utbildning i det av Socialstyrelsen framtagna bedömningsinstrumentet PATRIARK. Av intervjuer framkommer samtidigt att kunskapsnivån i metoden är bristfällig och att det därför krävs utökade utbildningsinsatser i PATRIARK inom relationsvåldsteamet.

Enligt Socialstyrelsens Öppna Jämförelsetal 2020 saknar kommunen en aktuell plan för handläggarnas kompetensutveckling gällande våld i nära relationer rörande barn och vuxna. Det har inte heller genomförts vidareutbildning på högskolenivå rörande våld i nära relationer under det senaste året för varken hantering av ärenden kopplade till barn eller vuxna. Resultatet visar däremot på att kommunen har genomfört fortbildning om våld i nära relationer under det senaste året riktad mot handläggare som utreder ärenden kopplade till barn respektive vuxna.

4.1.2. Kompetensutveckling för medarbetare i andra delar av kommunen

Inom social- och omsorgskontoret genomförs grundläggande introduktionsutbildning gällande våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa genomförs en gång per termin och hålls av samordnaren mot våld i nära relationer och hederrelaterat förtryck. Under vårterminen 2021 har avdelningschefen för IFO genomfört utbildningarna.

Medarbetare inom social- och omsorgskontoret har genomgått kompetensutbildning i syfte att aktivt arbeta för att ställa frågor om våld, exempelvis har medarbetare genomgått utbildning i metoden FREDA-kortfrågor. Av uppföljningsrapporten framgår att samordnaren för arbetet mot våld i nära relationer under 2019/2020 genomförde en rad andra kompetenshöjande insatser. Exempelvis en återkommande utbildning för nyanlända på Vägval Vuxen kring våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt ett utbildningstillfälle för det kommunala pensionärsrådet om våld i äldres nära relationer.

4.2. Rutiner finns antagna för att upptäcka våld i nära relationer

Rutinen "Att upptäcka och agera mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck" är antagen 2019 och anger att samtliga verksamheter inom social- och omsorgskontoret har i uppdrag att upptäcka och agera mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

I arbetet med att upptäcka våld används metoden FREDA-kortfrågor. Metoden innebär att ställa rutinmässiga frågor för att få en bild av läget för de klienter och brukare som socialnämnden möter i sina verksamheter. I handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld finns en tidsplan för att utveckla kartläggningsarbetet genom FREDA-kortfrågor. Enligt den första tertiärrapporten 2021 framgår att flera verksamheter arbetat med att ställa frågan om våld samt inkludera det i sina rutiner. Inom beroendeenheten används frågeformuläret ASI som innebär att frågor ställs till klienter avseende våldsutsatthet/våldsutövning. Av tertiärrapporten framgår att många medarbetare har upplevt att det är svårare att ställa frågan om våld i möten som sker digitalt eller via telefon. Det upplevs som svårare att uppfatta hur frågan tas emot och hur personen reagerar.

Av Socialstyrelsens Öppna Jämförelser 2020 framgår att Upplands Väsby kommun inte uppnår målen kopplade till standardiserade bedömningsmetoder där 6 av 8 mål berör FREDA-kortfrågor. De uppnår däremot alla mål gällande handläggares agerande vid indikation på våld vilket innefattar att det finns aktuella rutiner för agerande vid indikatorer på våld.

På kommunens hemsida finns en funktionsbrevlåda som alltid är bemannad samt en chattfunktion. Det finns även kontaktpuppgifter till jouren, mejl samt andra organisationer som arbetar med våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck.

4.3. Relationsvåldsteamet utreder ärenden och beslutar om insatser rörande våld i nära relationer

Relationsvåldsteamet ansvarar för att ta emot och göra bedömningar av information och ärenden som handlar om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Intervjuade uppger att det idag pågår ett arbete med att ta fram processbeskrivningar för hur utredningsarbetet ska gå till men att rutiner för arbetet finns samlat i en kvalitetshandbok, vi har dock inte fått del av kvalitetshandboken eller samtliga rutiner som vi efterfrågat inom ramen för granskningen.

Vid ärenden om misstänkt våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld ska socialsekreterare, biståndshandläggare, arbetsmarknadscoach eller annan profession:

- ▶ Informera den enskilde om det stöd som kan erhållas från relationsvåldsteamet, dennes rätt till utredning, riskbedömning och insatser. Samtalet ska vara av motiverande karaktär.
- ▶ Om aktuellt, undersöka vilket sätt den enskilde vill upprätta kontakt med relationsvåldsteamet och erbjuda stöd i kontakten.
- ▶ Vidta åtgärder omedelbart om ärendet anses vara akut och med den enskildes samtycke kontakta relationsvåldsteamet som sedan gör den akuta bedömningen och vidtar eventuella åtgärder.
- ▶ Om den enskilde tackar nej - fortsätta motivera, försök att prata om våldet igen eller hänvisa till andra stödfunktioner så som kvinnojour eller liknande.

Om den enskilde är ett barn under 18 år och utsatts för våld av sin partner eller hedersrelaterat våld ska ett ärende anmälas till mottagningen på Utredningsenheten hos

barn och ungdom. Om ärendet rör hedersrelaterat våld uppger intervjuade att relationsvårdsteamet stöttar handläggarna även om ärendet inte är deras.

I intervjuer framkommer att relationsvårdsteamet erbjuder insatser i form av stödsamtal, skyddat boende och kontaktperson. Det stöd som erbjuds kan anpassas efter det behov som den utsatte har.

Under intervjuerna med kvinnojour/skyddat boende framkommer synpunkter avseende utredningsarbetet i kommunen och hur det påverkar de våldsutsatta. Synpunkterna gäller främst att våldsutsatta som får behovsbedömning i Upplands Väsby kommun inte sällan har ett högre behov av tex skydd än vad behovsbedömningen anger. Intervjuade inom kvinnojouren uppger även att det regelmässigt föreligger behov av stöd för våldsutsatta tiden efter skyddat boende, men att behovsbedömningen i Upplands Väsby kommun sällan tillåter detta.

I början av 2021 antog socialnämnden nya riktlinjer för ekonomiskt bistånd⁸. Riktlinjerna syftar till att säkerställa en likartad handläggning och bedömning för rätt till bistånd och i förekommande fall erbjuden bidragsnivå. Riktlinjerna tydliggör hur ärenden som berör våld i nära relationer bör hanteras och det konstateras att socialnämnden ibland kan behöva göra undantag från ordinarie regler i dessa fall. Exempelvis anges det ibland nödvändigt att bevilja ekonomiskt bistånd till en våldsutsatt person trots den andra makens/makans inkomster. I intervjuer med kvinnojourer/skyddat boende framkommer en bild av att våldsutsatta i Upplands Väsby vid flertalet tillfällen har haft svårigheter med att söka ekonomiskt bistånd. Svårigheterna har legat i att riktlinjens skrivningar om särskilda undantag inte efterlevs. Dessutom nämns i intervju med kvinnojourer/skyddat boende att våldsutsatta har upplevt bemötandeproblem i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd.

De intervjuade uppger att framförda synpunkter är specifika problem för Upplands Väsby kommun och att motsvarande svårigheter inte återfinns i samma omfattning i samverkan med andra kommuner. Det uppges även att kritik har framförts men att dialog inte efterfrågas av ansvariga inom kommunen för att förbättra verksamheten.

4.4. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Socialstyrelsen har tagit fram bedömningsmetoden och vägledning PATRIARK för arbetet med hedersrelaterat våld. I granskningen framkommer olika bilder av användandet av PATRIARK inom relationsvårdsteamet. Delvis framkommer en bild där metoden används rutinemässigt, samtidigt som andra ger en bild av att kunskapsnivån är låg i metoden och att vidareutbildning krävs för att kunna arbeta ändamålsenligt med hedersrelaterat våld och förtryck.

Utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck kan placeras på skyddade boenden särskilt anpassade för målgruppen.

4.5. Bedömning

Vår bedömning är att kompetenshöjande insatser till viss del är en prioriterad fråga inom relationsvårdsteamet. Vi bedömer att en kompetensutvecklingsplan bör arbetas fram och efterföljas i syfte att säkerställa att behovet av kompetensutveckling möts.

Vi kan konstatera att det påbörjats en etablering av en beprövad metodik för att upptäcka våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck genom FREDA-kortfrågor. Vi ser

⁸ Dnr SN/2020:134

positivt på detta. Nämnden rekommenderas att fortsatt aktivt följa utvecklingen av arbetet enligt denna metodik och säkerställa uppföljning av dess efterlevnad och effekt.

Granskningen visar att det föreligger olika bilder av i vilken utsträckning PATRIARK används i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vår bedömning är att nämnden särskilt bör följa upp hur arbetet mot våld i hederskontext bedrivs och säkerställa att åtgärder vidtas för en ändamålsenlig verksamhet i detta hänseende. Genom arbetet med denna granskning får vi bilden av att vare sig ledning eller handläggarnivån gör en tydlig åtskillnad mellan våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. Med utgångspunkt från den kunskap som nu är nationellt etablerad samt stöd i form av handledningar och kompetensstöd ser vi detta som en allvarlig brist. Grunden för den bedömningen är de motsägelsefulla bilderna vi får i intervjuerna och det faktum att det är speciellt komplicerat för en handläggare att hantera ärenden där misstanke om hedersproblematik finns.

Det framkommer kritik mot socialtjänstens utredningsarbete i intervjuer med kvinnojourer/skyddat boende. Kritiken gäller främst att behovsbedömningarna inte alltid möter de våldsutsattas faktiska behov. Vi vill understryka här att myndighetsutövande verksamheter alltid måste göra självständiga bedömningar och att utförarnas synpunkter är en del i underlaget. Vår bedömning är att nämnden behöver vidta åtgärder för att mer aktivt samverka med skyddade boenden i syfte att systematiskt identifiera eventuella möjligheter till förbättring i arbetet med våldsutsatta i Upplands Väsby kommun samt säkerställa att den enskildes situation belyses ur olika perspektiv.

5. Samverkan i arbetet mot våld i nära relationer

5.1. Relationsvårdsteamet har modeller för intern samverkan inom kommunen

Av handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld framgår en modell för intern samverkan i kommunen. Av intervjuer med relationsvårdsteamet framkommer ett behov av att utöka den interna samverkan. Utvecklingsbehovet gäller samverkan med Utredningsenheten för barn och ungdom, familjerätten samt LSS och socialpsykiatri.

Intervjuade uppger att samverkan med Utredningsenheten för barn och ungdom främst bör utvecklas när det gäller uppföljning i individärenden. Idag finns en kontinuerlig samverkan där en representant från relationsvårdsteamet deltar på veckovisa ärendedragningar hos Utredningsenheten barn och ungdom. Det uppges däremot finnas behov av utveckling av denna samverkan då det inte uppges tillräckligt idag.

I intervjuer med kvinnojour/skyddat boende uppges att det är tydligt att den interna samverkan mellan barn- och vuxenhandläggare i Upplands Väsby brister. Intervjuad kvinnojour uppger att bristande samverkan tar sig i uttryck i tydlig avsaknad av informationsutbyte, där tex barnhandläggare inte känner till vidden av våld i ett hem och därmed inte vidtar åtgärder för att säkra att barnet skyddas. Intervjuade inom kvinnojouren menar att Upplands Väsby kommun skiljer sig från andra kommuner de intervjuade arbetar med.

Det finns en aktiv samverkan inom kommunen i den brottsförebyggande samverkansstrukturen. I det lokala brottsförebyggande rådet, Centrala Väsby, har information om bland annat våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck delats samt gemensamma beröringspunkter identifierats.

Intervjuade handläggare inom relationsvårdsteamet uppger att det finns ett särskilt behov av att utveckla samverkan med äldreförvaltningen. Idag saknas ändamålsenliga rutiner och arbetssätt för att möta de specifika behov som kan uppstå då äldre utsätts för våld i nära relationer. Det förekommer att äldre personer hänvisas till relationsvårdsteamet från

socialpsykiatrin eller LSS, här behövs samverkansrutiner arbetas fram för att säkerställa att relationsvårdsteamet kan möta specifika behov uppger intervjuade.

5.2. Kommunen deltar i externa samverkansnätverk

Upplands Väsby kommun ingår i samverkansplattformen Operation Kvinnofrid tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm, Polismyndigheten, Stockholms läns landsting, Stockholms stad och länets övriga 25 kommuner samt Storstockholm. För att stärka ett samlat genomförande och ett tydligt gemensamt åtagande för länet, har en regional strategi för att motverka våld i nära relationer tagits fram inom samverkansplattformen⁹.

Vidare finns en samverkan i nordvästnätverket bestående av Upplands Väsby, Sollentuna, Järfälla, Solna, Sundbyberg, Sigtuna och Upplands Bro. Inom nätverket finns en överenskommelse, *Boendekedjan*, vilken innebär en gemensam pott av lägenheter som kan fungera som mellanboende då behovet av skyddat boende inte kvarstår men den utsatta saknar kapital att få en egen bostad. Nordvästnätverket anordnar även sammanträden för att främja samverkan mellan kommunerna och bland annat polisen. Av granskningen framkommer att relationsvårdsteamet vill skapa bättre rutiner för samverkan med nordvästkommunerna.

I intervju med socialnämndens ordförande framkommer att ett viktigt led i att stärka samverkan med externa aktörer är upprättandet av IOP-avtal (idéburet offentligt partnerskap) med tre olika kvinnojourer. Avtalen ger båda parter tydlighet i roller och ansvar.

Enligt socialnämndens handlingsplan mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld behöver den externa samverkan förstärkas och effektiviseras. Det är framförallt samordnaren mot våld i nära relationer som ansvarar för olika samverkansprocesser, vilka presenteras i en modell för extern samverkan i handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld. Vidare finns en treårig tidsplan för utveckling av den externa samverkan där samordnaren mot våld i nära relationer också är ansvarig. Utvecklingen består i att identifiera och etablera kontakter med relevanta aktörer inom arbetet mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt intervjuer kommer ansvaret för detta åligga en nya tjänst inom den brottsförebyggande samverkansstrukturen framgent.

Enligt Socialstyrelsens Öppna Jämförelsetal 2020 saknas flera aktuella överenskommelser för samverkan i enskilda ärenden. Det saknas överenskommelser med primärvården, vuxenpsykiatrin, akutmottagning, ungdomsmottagningar samt polisen. Upplands Väsby har aktuella överenskommelser med kvinnojourer men enligt intervjuad kvinnojour upplevs samverkan med Upplands Väsby som bristfällig i jämförelse med andra kommuner.

5.3. Bedömning

Av det som framkommit i granskning bedömer vi att nämnden bör följa upp arbetet med att förbättra samverkan mellan relationsvårdsteamet och utredningsenheten för barn och unga. Bedömningen grundar sig på vad som framkommit i intervjuer med företrädare från Upplands Väsby relationsvårdsteam samt från kvinnojourer/skyddat boende.

Ett antal utvecklingsområden för extern samverkan har identifierats i handlingsplanen med en tillhörande plan för utveckling. Ansvaret för att driva utvecklingen av den externa samverkan ska åligga den tjänst som planeras tillsättas efter kommunfullmäktiges godkännande av flerårsplan. Nämnden rekommenderas att på ett strukturerat sätt följa upp

⁹ Dnr SN/2019:56

arbetet med att utveckla den externa samverkan och säkerställa att erforderliga åtgärder vidtas.

6. Uppföljning

6.1. Relationsvårdsteamet följer upp individärenden

Av granskningen framkommer att individärenden följs upp kontinuerligt genom interna ärendedragningar inom relationsvårdsteamet. Här följs individens genomförandeplan upp. Respektive ärende följs upp 1-2 gånger per månad. Detta framgår av intervjuer.

Vid placeringar på skyddat boende får relationsvårdsteamet dels uppdateringar från personal då nya behov kan uppstå för klienten, dels kontaktar ansvarig handläggare klienten en vecka efter placering. Vidare har relationsvårdsteamet även bevakning av ärenden som inväntar dom i tingsrätten.

6.2. Relationsvårdsteamet följer upp externa aktörer

Inom ramen för granskningen har vi delgivit ett exempel på avtal för idéburet offentligt partnerskap (IOP-avtal) mellan kommunen och en kvinnojour. Enligt avtalet ska kontinuerlig uppföljning ske rörande partnerskapet samt behov hos den aktuella målgruppen. Årligen ska kvinnojouren redovisa en verksamhetsberättelse beträffande genomförda aktiviteter samt behovsanalyser. Uppföljningens syfte är att bedöma hjälp- och stödbehov samt identifiera eventuella utvecklingsområden för partnerskapet. Enligt avtalet ska kvinnojouren redovisa:

- ▶ Antal våldsutsatta som kontaktar kvinnojouren. Antalet ska även redovisas fördelat på kön
- ▶ Antal medföljande barns tillgång till förskola- och skolplats
- ▶ Redovisning av brukarundersökning
- ▶ Analys av behovsområden, tex. Tillfällen då insatser inte räcker till
- ▶ Lägesbild: vilken typ av målgrupp kommer till kvinnojouren
- ▶ Redogörelse för utåtriktade aktiviteter under året
- ▶ Redogörelse av antal volontärer, volontärtimmar samt fast anställda.

I intervju med en kvinnojour framkommer att uppföljning sker på ett strukturerat sätt i enlighet med vad som framgår i avtalet.

Intervjuade uppger att den huvudsakliga uppföljning som sker av skyddade boenden är på basis av enskilda ärenden. Vid placering uppges kontinuerlig kontakt ske mellan boendet, den enskilde samt ansvarig handläggare vid relationsvårdsteamet. Syftet är att säkerställa att boendet möter de behov den placerade har. Eftersom ramavtal saknas med särskilda boenden görs upphandling endast av enskilda platser. Som en konsekvens av detta sker inga uppföljningar av utföraren på organisatorisk nivå.

6.3. Det finns en avsaknad av uppföljning på aggregerad nivå

I handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld återfinns en modell över aktiviteter för analys av insatser där dels brukarenkäter, dels uppföljning av externa utförarens insatser och kvalitet ska följas upp. Det är ansvarig socialsekreterare respektive enhetschefen för ekonomiskt bistånd tillsammans med samordnaren mot våld i nära relation som ansvarar för dessa analyser. Av vad som framkommit i granskningen genomförs ingen uppföljning och utvärdering av insatser på aggregerad nivå.

Av Socialstyrelsens Öppna Jämförelser 2020 framkommer att Upplands Väsby inte genomför systematisk uppföljning uppdelat på kön och de använder inte heller resultatet av systematiska uppföljningar till utveckling av verksamheten. Vidare tillämpas inte brukarinflytande på verksamhetsnivå genom att enskildas uppfattning används till att utveckla myndighetsutövningen och utförarverksamheten för vuxna som blir utsatta för våld i nära relationer.

6.4. Nämndens uppföljning av verksamheten

I socialnämndens verksamhetsberättelse 2020 följs mål och nyckeltal avseende arbetet mot våld i nära relationer upp. En beskrivning ges av den verksamhet som bedrivits utifrån verksamhetsplanen och indikatorer för måluppföljning följs upp. Bland annat anges vilka åtgärder som har vidtagits för att utveckla metoder för att upptäcka våld i nära relationer. I verksamhetsberättelsen förutspås att antalet våldsutsatta troligtvis kommer öka efter Coronapandemin. Vidare konstateras att det har skett en ökning av inkomna ärenden under 2020, främst till ekonomiskt bistånd, Utredningsenheten för barn och ungdom samt ärenden rörande våld i nära relationer.

Exempel på arbete som har bedrivits och som följs upp i verksamhetsplanen är:

- ▶ att samordnare mot våld i nära relationer tillsammans med flertalet enheter arbetat fram nya samverkansrutiner.
- ▶ att samordnare mot våld i nära relationer har bistått med fortbildning, stödmaterial och ett förslag till hur arbetet kan utföras.
- ▶ att samordnaren mot våld i nära relationer har följt upp verksamheterna WorkCenter, introstödarna och vägval ungas redan implementerade struktur för att ställa frågor om våld till deras målgrupper. Checklistor har tagits fram samt handledning och stöttning har skett under året och kommer att fortsätta under 2021.
- ▶ att informationsspridning om våld i nära relationer sker kontinuerligt till verksamheter för att öka kunskapen och för att kunna ge rätt kontaktuppgifter för vidare stöd och hjälp.

I den första tertialrapporten 2021 konstateras målet om ökad trygghet och social hållbarhet från verksamhetsplanen bli uppfyllt under 2021. I kommentarerna till målet belyses att det finns ett aktivt arbete inom flera verksamheter att ställa frågan om våld och att få in det i interna rutiner. Vidare redogörs för genomförda utbildningsinsatser. Jämställdhetsmyndigheten har även uppmärksammat kommunens förbättring av informationen för våldsutsatta på kommunens hemsida.

I individ- och familjeomsorgens kvalitetsberättelse¹⁰ görs uppföljning avseende:

- ▶ handlägningsprocessen rörande våldsutsatta
- ▶ placeringar på skyddat boende
- ▶ samverkan (dock inte specifikt för våld i nära relationer)
- ▶ egenkontroll och kvalitetsgarantier.

Enligt granskning av socialnämndens protokoll under 2020 och början av 2021 sker ingen ytterligare systematisk uppföljning kring arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat

¹⁰ Dnr SN/2021:6

våld, såsom antal ärenden där vuxna eller barn utsatts för våld av närstående, antal ärenden som kodats som ett hedersärende eller motsvarande statistik.

6.4.1. Nämnden tar del av uppföljningen av handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld

Arbetet med handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld följdes upp genom en uppföljningsrapport¹¹ som presenterades för socialnämnden 2020-04-28. Uppföljningsrapporten redogör för hur arbetet har bedrivits under år 2019 och ett antal utmaningar identifieras:

- ▶ Flertalet rutiner saknas och behöver finnas på plats, exempelvis rutiner för intern samverkan, hur barn ska tas om hand och stödjas om en förälder har avlidit till följd av våld, samt hantering av skyddande personuppgifter.
- ▶ Fortsatt utveckling och spridning behövs för att säkra implementering av metoder för rutinmässiga frågor om våld i nära relationer till fler enheter.
- ▶ Kartläggning genom statistik har inte utvecklats i önskad omfattning. Fortsatt arbete pågår för att identifiera vilken typ av statistik som är viktig för socialnämndens kvalitetsarbete samt att om verktyget Qlik Sense ska användas. Mörkertalet gällande våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck uppges vara omfattande.
- ▶ Flera utvecklingsområden identifierades gällande både metoder för att upptäcka och agera vid våldsutsatthet samt insatser.
- ▶ Samverkan mellan relationsvårdsteamet och Utredningsenheten barn och ungdom behöver utvecklas.

Det framgår inte av handlingsplanen mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld i vilken omfattning och med vilken frekvens uppföljningen ska ske. I intervju med socialnämndens ordförande framkommer att en uppföljning av handlingsplanen är planerad till november 2021.

6.4.2. Ekonomisk uppföljning

I socialnämndens verksamhetsberättelse 2020 redovisas höga kostnader för placeringar av våldsutsatta. Under slutet av 2020 minskade dock kostnaderna avseende skyddade boenden för våldsutsatta. Vidare beskriver verksamhetsberättelsen ett fortsatt aktivt arbete att sänka placeringskostnader för bland annat våldsutsatta. Ett av målen under 2020 var att stärka den ekonomiska uppföljningen gällande placeringar och försörjningsstöd. Detta mål är inte helt uppnått enligt verksamhetsberättelsen men den ekonomiska uppföljningen med varje enhetschef inom IFO har fortsatt under året.

I verksamhetsberättelsen redovisar ekonomiskt bistånd ett negativt resultat om -10,3 mkr. Av kommentarer till resultatet framgår att kostnaderna för skyddat boende varit avsevärt högre än budgeterat tidigare år samt att ett högt inflöde av ärenden har lett till kostsamma placeringar (-7,5mkr). I den första tertialrapporten 2021 påvisas fortsatt höga kostnader för skyddade boenden, om än inte lika höga som 2020. Arbetet med att finna alternativa lösningar uppges ge önskat resultat.

¹¹ Dnr SN/2019:56

6.5. Bedömning

Vi bedömer att målen i verksamhetsplanen följs upp på ett ändamålsenligt sätt. Vi kan även konstatera att arbetet mot våld i nära relationer till viss del följs upp i nämndens kvalitetsberättelse.

Vidare konstaterar vi att en uppföljning har skett av handlingsplanen för arbetet mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld för år 2019. Motsvarande uppföljning har inte skett för år 2020. Vi bedömer det bristfälligt att det inte framgår i styrande dokument hur handlingsplanen ska följas upp men vi kan konstatera att en uppföljning är planerad till november 2021.

Granskningen visar att uppföljning i individärenden sker genom ärendedragningar internt inom relationsvårdsteamet. Individdragningar sker även till viss del i samverkan med utredningsenheten barn och unga. Vi bedömer att nämnden bör se över möjligheten och behovet av att utveckla arbetet med individdragningar och individuell ärendehantering i samverkan med utredningsenheten hos Barn och ungdom.

Vi bedömer det positivt att IOP-avtal har tecknats med ett antal kvinnojourer. Detta utökar möjligheten till strukturerad uppföljning av externa utförare. Enligt intervjuad kvinnojour görs en strukturerad uppföljning av verksamheten.

Vi bedömer att det saknas erforderlig uppföljning på aggregerad nivå, där exempelvis genomförda insatser följs upp samt hur denna typ av analys ska användas i utvecklingssyfte. Nämnden bör säkerställa att detta sker.

7. Svar på revisionsfrågor

Nedan framgår kortfattade svar på revisionsfrågorna.

Fråga	Svar
<p>Vilka mål finns för kommunens arbete rörande våld i nära relationer?</p> <ul style="list-style-type: none">○ I vilken grad uppnår kommunen dessa mål?	<p>Socialnämndens mål om att verka för att öka tryggheten i kommunen och främja social hållbarhet genom förebyggande insatser för barn, unga och vuxna är det mål som främst relaterar till våld i nära relationer. Utifrån målet har ett antal fokusområden fastslagits som tydligare definierar hur arbetet mot våld i nära relationer ska bedrivas. I den första tertialrapporten 2021 görs bedömningen att målet om ökad trygghet och social hållbarhet uppfylls under år 2021.</p> <p>Ytterligare mål finns framtagna i handlingsplanen för arbetet mot våld i nära relationer. Det framgår inte hur dessa ska följas upp.</p>
<p>Vilket förebyggande arbete finns kring våld i nära relationer och har kompetenshöjande insatser planerats eller genomförts?</p>	<p>Det bedrivs en rad förebyggande arbete kring våld i nära relationer, främst i form av informationskampanjer till allmänheten av olika slag. Hemsidan är en annan viktig källa till information som utökades i samband med pandemins utbrott. Text och länkar till frivilliga organisationer som erbjuder stöd, särskilt i form av utökade chattmöjligheter framgår här.</p> <p>Granskningen visar att förebyggande insatser i form av stödsamtal till våldsutövare behöver utvecklas.</p>
<p>Finns aktuella kartläggningar och analyser av förekomsten av våld i nära relationer?</p>	<p>Nej, detta saknas. Därmed saknas även analyser av huruvida utbudet av insatser möter det behov som föreligger i kommunen.</p>
<p>Finns etablerade rutiner och arbetssätt för att upptäcka våld i nära relationer samt för att utreda behov och erbjuda ändamålsenligt stöd?</p>	<p>Ja till viss del. Inom kommunen finns rutiner etablerade för att arbeta med FREDA-kortfrågor som är en metodik för att upptäcka våld i nära relationer. I intervjuer framkommer att rutiner finns framtagna för utredningsarbetet och att det pågår ett arbete med att kartlägga processerna i utredningsarbetet. Ärendedragningar genomförs kontinuerligt i syfte att följa upp beviljade insatser. Det är oklart i vilken utsträckning ändamålsenliga rutiner används för utredning av ärenden som gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Vår bedömning är att det finns brister i metodstöd och kompetens för att möta ärenden där misstanke om hedersproblematik föreligger.</p>

<p>Finns fungerande former för samverkan inom kommunen och mellan kommunen och civilsamhället avseende arbetet mot våld i nära relationer?</p>	<p>Samverkan inom kommunen är välfungerande till viss del. En brottsförebyggande samverkansgrupp som är kommunövergripande har som målsättning att intensifiera arbetet mot våld i nära relationer. Områden för utveckling i den interna samverkan gäller främst samverkan mellan utredningsenheten för barn och unga samt relationsvårdsenheten. Den externa samverkan behöver utvecklas inom flera områden. Ansvaret för detta kommer åligga en ny tjänst som planeras att införas inom kommunledningskontoret. Nämnden rekommenderas att aktivt följa detta arbete även om det ligger utanför nämndens ansvarsområde</p>
<p>Sker uppföljning och utvärdering av arbetet mot våld i nära relationer i enskilda fall, på aggregerad nivå samt av olika aktörers insatser?</p>	<p>Till viss del. Uppföljning i enskilda fall sker främst genom ärendedragningar inom relationsvårdsteamet där genomförandeplaner följs upp. Insatser inom skyddade boenden följs upp kontinuerligt på individbasis. Uppföljningar på aggregerad nivå saknas. Olika aktörers insatser följs upp genom de avtal som kommunen tecknat med kvinnojourer. Här ingår dock inte skyddade boenden, detta då ramavtal för dessa saknas. Som en konsekvens av detta följs inte dessa insatser upp på en organisatorisk nivå.</p>

Lina Hedlund
Verksamhetsrevisor

EY

Caroline Trowald
Verksamhetsrevisor

EY

Anders Hellqvist
Kvalitetsgranskare
Certifierad kommunal yrkesrevisor
EY

Källförteckning

Dokument

Handlingsplan mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld

Uppföljningsrapport på handlingsplan om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Flerårsplan 2021–2023

Flerårsplan med budget 2022-2024

Verksamhetsplan enheten för ekonomiskt bistånd 2021

Socialnämndens tertialrapport 1, 2021

Socialnämndens verksamhetsplan med budget 2021

Individ- och familjeomsorgens kvalitetsberättelse 2020

Riktlinjer för ekonomiskt bistånd

Att upptäcka och agera mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck

Överföring av information till relationsvåldsteamet från annan enhet

Socialnämndens verksamhetsberättelse 2020

Strategi för säkerhet och brottsförebyggande arbete i Upplands Väsby kommun

Avtal om Idéburet offentligt partnerskap mellan Upplands Väsby kommun och Mivida

Intervjupersoner

Socialnämndens ordförande

Avdelningschef IFO (tidigare tf socialchef samt ansvarig för flera av de områden som normalt åligger samordnaren för arbetet mot våld i nära relationer som just nu är tjänstledig)

Enhetschef ekonomiskt bistånd

Biträdande enhetschef ekonomiskt bistånd med särskilt ansvar för relationsvåldsteamet

Relationsvåldsutredare

Kommunens samordnare för det brottsförebyggande arbetet (kortare avstämning)

Två verksamhetsansvariga vid en kvinnojour

En verksamhetsansvarig vid ett skyddat boende

Bilaga 1

7.1.1. Socialtjänstlagen (2001:453)

Kommunen har enligt socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att enskilda inom kommunens område får det stöd och den hjälp de behöver. Socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden samt bedriva förebyggande arbete för att förhindra att de far illa. Nämnden ska i dessa frågor samverka med andra berörda. Till nämndens uppgifter hör även att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Nämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan behöva stöd och hjälp för att förändra sin situation. Hjälpinsatser av olika slag ska kunna erbjudas på ett mycket tidigt stadium till en kvinna som behöver det, utan att det föreligger krav på att den som har utövat våldet ska vara dömd eller ens polisanmäld för något brott. Begreppet "kvinna" är inte avgränsat nedåt i ålder, utan omfattar även barn under 18 år. Våld kan utövas i situationer där en flicka betraktas som kvinna, till exempel vid hedersrelaterad brottslighet. Socialnämndens ansvar innefattar även barn som bevittnat våld av- eller mot närstående är offer för brott, nämnden ansvarar för att barnet får stöd och hjälp.

7.1.2. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

Socialstyrelsen har tagit fram en föreskrift och allmänna råd (SOSFS 2014:4) kring hur kommuner bör arbeta med utsatta för våld i nära relationer. Av föreskriften framgår bland annat att socialnämnden ska:

- ▶ Fastställa mål för arbetet och beskriva när och hur målen ska uppnås.
- ▶ Fastställa var ansvaret för att utreda, fatta beslut och följa upp ärenden ligger samt rutiner för arbetet.
- ▶ Analysera att utbudet av insatser som erbjuds våldsutsatta svarar mot kommunens behov genom att fortlöpande kartlägga förekomsten av våldsutsatta och barn som bevittnat våld genom t.ex. dokumentation i pågående ärenden och uppgifter från lokal eller officiell statistik, hälso- och sjukvård samt andra myndigheter och organisationer.
- ▶ Planera för hur vuxna och barn ska få information om nämndens verksamhet, avgöra när och hur frågor om våld ska ställas, se till att metoder för stöd och hjälp utgår ifrån tillgänglig kunskap samt beakta särskilda behov som en våldsutsatt kan ha på grund av exempelvis risken för hedersrelaterat våld, missbruk eller beroende samt ålder.
- ▶ Samordna sina insatser samt fastställa ansvar för intern och extern samverkan.
- ▶ Har genomförandet av insatser överlämnats till någon annan ska nämnden fastställa hur kontroll och uppföljning av sådan verksamhet ska göras.
- ▶ Ansvara för att det ledningssystem som ska finnas innehåller de processer och rutiner som behövs för att säkerställa att verksamheten uppfyller de krav som ställs i det följande.

De som arbetar med handläggning och uppföljning bör ha kunskap om våld och övergrepp av eller mot närstående samt kunna omsätta kunskaperna i arbetet. Personal som genomför insatser bör ha kunskap om våld och övergrepp för att kunna uppmärksamma våldsutsatthet och se till att den utsatta får hjälp. Vid handläggning och uppföljning av våldsutsatta barn bör personalen ha ytterligare kunskaper, exempelvis i hur man för samtal med ett barn om våld.

Socialnämnden bör bland annat utreda behov av stöd och hjälp akut och på lång sikt, våldets karaktär, omfattning och konsekvenser, hur den utsatta hanterar sin situation, behov av stöd samt nätverket runt personen. Vid utredning av barn bör nämnden även utreda om åtgärder behövs i fråga om exempelvis vårdnad. I detta sammanhang har socialtjänsten ett ansvar för

att ta ett helhetsgrepp om frågan och se till att hela familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver. I arbetet för att bekämpa och förebygga våld är även insatser som riktar sig till våldsutövare en viktig del. Socialnämnden bör med utgångspunkt i barnets behov kunna erbjuda insatser dels till våldsutövande föräldrar, dels till andra våldsutövande vuxna som bor tillsammans med barn. Socialnämnden ska kunna erbjuda insatser akut samt på kort och lång sikt utifrån riskbedömning och utredning, exempel på insatser är:

- ▶ Information, råd, stödsamtal, hjälp att ordna boende, stöd i föräldraskapet och hjälp i kontakt med organisationer, myndigheter och hälso- och sjukvård. Insatser till barn ska erbjudas utifrån barnets behov av skydd, råd, stöd, vård och behandling.
- ▶ Vid behov erbjuda stöd och hjälp i form av tillfälligt boende samt ha beredskap att handlägga ett ärende om ekonomiskt bistånd som gäller en våldsutsatt och är akut.
- ▶ Erbjuder föräldrar eller närstående råd och stöd samt erbjuda insatser till våldsutövare som syftar till att de förändrar sitt beteende och upphör med att utöva våld.

Socialstyrelsen har även tagit fram en handbok som komplement till föreskrifterna som ger socialtjänsten och hälso- och sjukvården praktisk och juridisk vägledning.